

Науково-методичні засади оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів

Луцький національний технічний університет (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Фізичне виховання у вищих навчальних закладах спрямоване на формування в студентів фізичного, морального й психічного здоров'я, усвідомленої потреби у фізичному вдосконаленні, розвитку інтересу та звички до самостійних занять фізичними вправами й спортом, набуття знань і вмінь здорового способу життя. Інтенсифікація навчального процесу у вищих навчальних закладах, пріоритет самостійної творчої діяльності, збільшення психічних навантажень посилюють потребу залучення студентів до систематичних занять фізичними вправами.

Аналіз наукових досліджень цієї проблеми засвідчує, що в педагогічному процесі запланований результат може бути отриманий лише за відповідних умов організації освітньої діяльності, однією з яких є правильно організований контроль якості засвоєння навчального матеріалу. Складовою частиною педагогічного контролю вважається оцінювання навчальної діяльності студентів. Необхідність оцінювання впливає із суті навчання та його основних функцій. Це природна й загальноприйнята дія, що дає можливість діагностувати та прогнозувати розвиток педагогічного процесу. Оцінювання з фізичного виховання – необхідний елемент дидактичного процесу, що дає змогу викладачеві систематично накопичувати, аналізувати й інтерпретувати інформацію про дидактичний процес, визначати ступінь реалізації освітніх завдань. Не можна собі уявити процес навчання, який би не враховував основних педагогічних дій, якими є контроль та оцінювання досягнень студентів.

Проблема контролю й оцінювання знань, умінь і навичок суб'єктів навчальної діяльності завжди була в центрі уваги науковців [1; 3; 5]. Багатоаспектність оцінювання навчальних досягнень зумовила різноплановий науковий пошук, а саме: урахування особливостей оцінювання знань, умінь і навичок студентів відповідно до кредитно-модульного навчання [2], узгодження умов діяльності студентів та викладачів у процесі контролю [6; 9], вибір раціональних форм і методів діагностики навчальних досягнень [4; 7; 8; 10], визначення засад формування й вимірювання компетентностей [11].

Проте серед науковців точаться дискусії щодо сутності, видів, форм та методів оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання, не запропоновано чітких критеріїв для визначення рівня здоров'язберігальної компетентності студентів, не випрацьовано оптимальних методик здійснення оцінювання, які б ураховували особистісно орієнтований і компетентнісний підходи до організації навчального процесу.

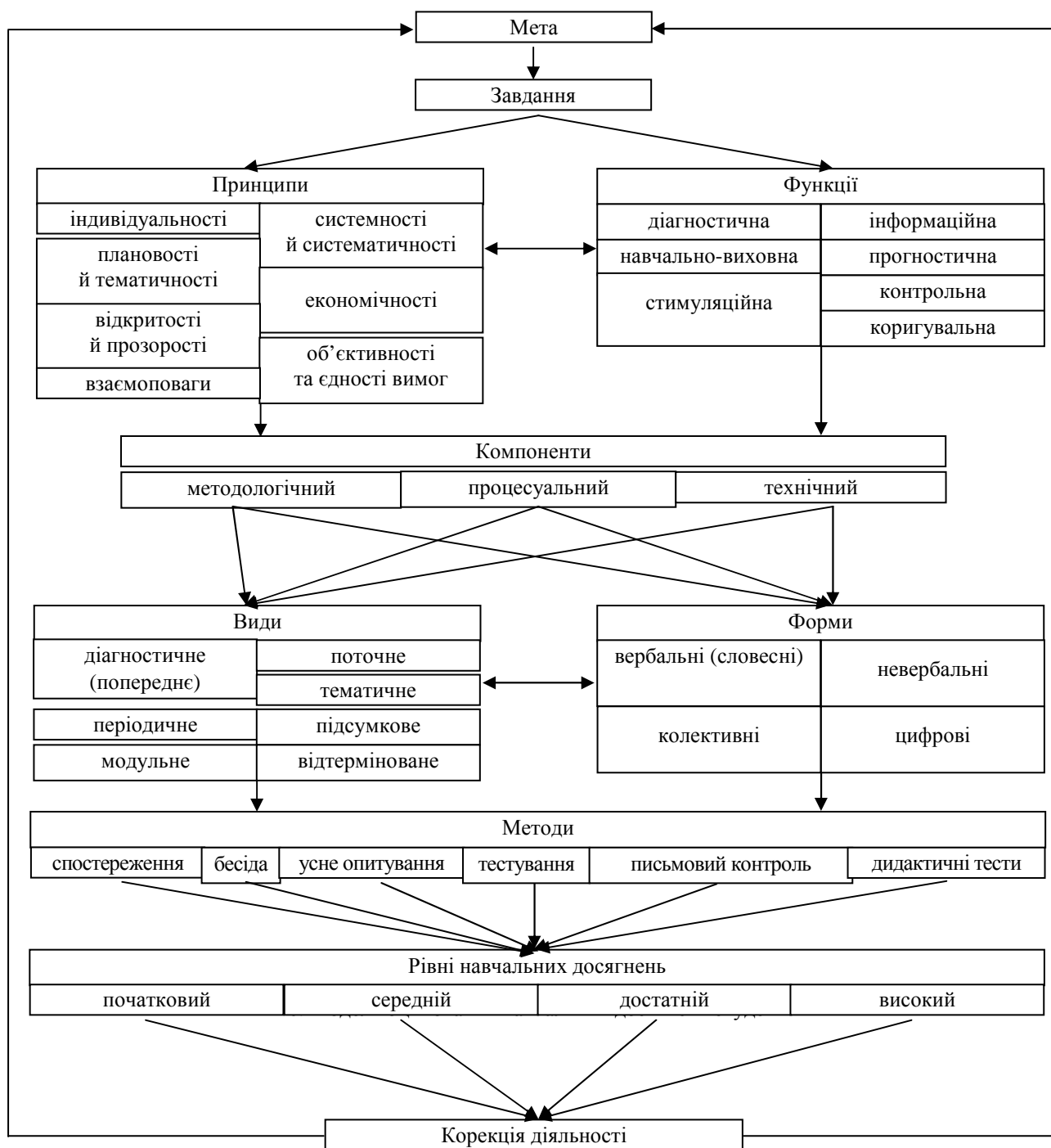
Мета дослідження – розробити та обґрунтувати методику оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах.

Завдання дослідження:

- 1) виокремити компоненти, види, форми, методи оцінювання досягнень студентів на заняттях із фізичного виховання, що проводяться в компетентнісно-орієнтованому форматі;
- 2) обґрунтувати види діяльності, за якими потрібно здійснювати оцінювання навчальних досягнень студентів із фізичного виховання

Методи та організація дослідження. Для розв'язання зазначених завдань використано такі методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної, медико-біологічної та спеціальної літератури, порівняння, систематизація інформації, педагогічне спостереження, тестування, анкетування. Дослідно-експериментальну роботу виконували на базі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки й Луцького національного технічного університету. У дослідно-пошуковій роботі брали участь 833 студенти.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На основі результатів аналізу наукових джерел, власних експериментальних досліджень, практики роботи вищих навчальних закладів і зважаючи на позиції системного підходу як методологічної основи дослідження розроблено модель оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів, в основі якої лежить взаємозв'язок мети, завдань, принципів, функцій, форм, видів та методів контролю (рис. 1).

Рис. 1. Модель оцінювання навчальних досягнень у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів

Відповідно до цієї моделі мета оцінювання навчальних досягнень студентів полягає у виявленні якості сформованості знань, умінь і навичок, рівня розвитку фізичних якостей та вмінь самостійного виконання фізичних вправ.

Визначена мета конкретизується завданнями, які передбачають:

- визначення якості навчальних досягнень студентів, ступеня відповідності отриманих знань, умінь і навичок меті та завданням фізичного виховання;
- виявлення труднощів у засвоєнні студентами навчальної інформації й типових помилок задля їх корекції та усунення;
- визначення ефективності організаційних форм, методів і засобів фізичного виховання;
- діагностування рівня готовності студентів до сприйняття нового навчального матеріалу;
- розробку заходів для покращення навчання та фізичного розвитку студентів.

Оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів ґрунтується на дотриманні визначених принципів (індивідуальності, системності й систематичності, плановості та тематичності,

економічності, відкритості й прозорості, об'єктивності та єдності вимог, взаємоповаги) і виконує діагностичну, інформаційну, навчально-виховну, прогностичну, стимуляційну, контрольну та коригувальну специфічні функції.

Основними функціональними компонентами оцінювання є методологічний, процесуальний, технічний. Методологічний компонент передбачає чітку визначеність понять, які вказують на кінцеве спрямування системи оцінювальних заходів, а також його ознак. Процесуальний складник уключає систему дій для отримання, фіксації й обробки даних, передбачаючи наявність спеціальних методів і методик оцінювання, які адекватні методологічному. Технічний компонент передбачає вибір критеріїв і нормативів оцінювання навчальних досягнень студентів.

Відповідно до оздоровчих й освітніх завдань, у фізичному вихованні використовують різні види оцінювання навчальних досягнень студентів, зокрема діагностичне, поточне, періодичне, тематичне, підсумкове та відтерміноване. Форми оцінювання навчальних досягнень студентів поділяються на вербальні, невербальні, колективні й цифрові (рис. 2).

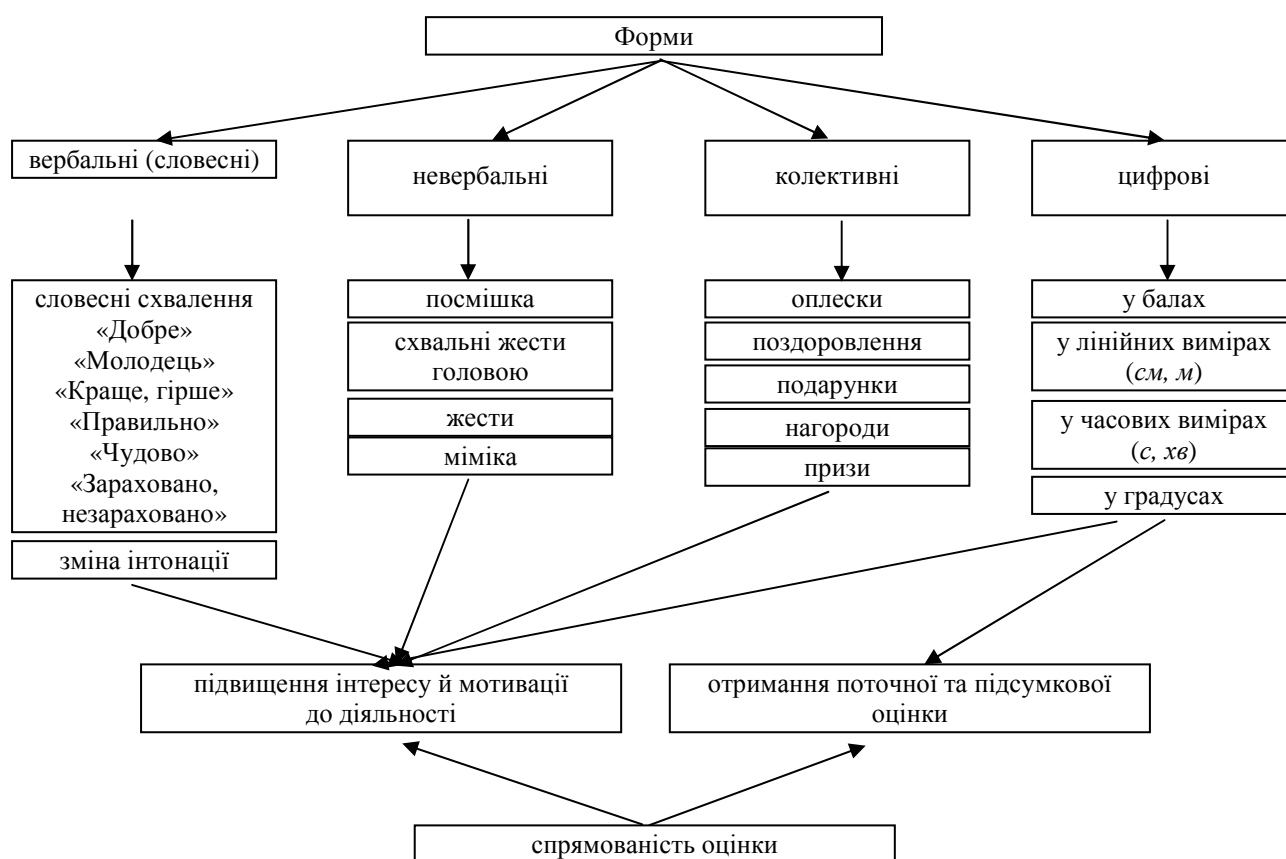

Рис. 2. Форми оцінювання навчальної діяльності з фізичного виховання студентів

До вербальних (словесних) форм відносять, передусім, словесні схвалення, такі як «Добре», «Молодець», «Краще, гірше», «Правильно», «Чудово», «Зараховано, не зараховано» а також зміну інтонації. До невербальних належать посмішки, схвальні жести головою, жести та міміка. Колективні форми оцінки включають оплески, поздоровлення, подарунки, нагороди й призи. Цифрові форми оцінки навчальної діяльності студентів можуть бути відображені в балах, градусах, у лінійних (см, м) і часових вимірах (хв, с). Існує два вектори спрямованості форми оцінки навчальної діяльності студентів: на підвищення інтересу й мотивації до діяльності (вербальні, невербальні та колективні) і на отримання поточної й підсумкової оцінок (цифрові).

До методів оцінювання навчальних досягнень студентів належать спостереження, бесіда, усне опитування, письмовий контроль, дидактичні тести, тестування.

Особливість сучасного розвитку педагогічної освіти – упровадженням компетентнісного підходу до формування змісту та організації навчального процесу, який передбачає особистісно-діяльнісний вимір результатів навчання кожного студента, що підвищує його зацікавленість і відповідальність. Реалізація компетентнісного підходу в оцінюванні навчальних досягнень із фізичного виховання

студентів полягає у визначенні міри практичного застосування набутих знань, умінь та навичок в умовах здоров'язберігальної діяльності. Тому експериментальна методика оцінювання реалізувалася за такими видами діяльності, як засвоєння теоретико-методичних знань; засвоєння техніки виконання фізичної вправи; підвищення рівня фізичної підготовленості; засвоєння вмінь самостійного виконання фізичних вправ та участь у спортивних змаганнях.

Оцінювання вмінь самостійного виконання фізичних вправ здійснювалося на основі або врахування відсотка зростання особистих результатів фізичної підготовленості, або участі в спортивних змаганнях різного рівня. Такий підхід обумовлюється тим, що самостійні (додаткові) заняття фізичними вправами, незалежно від мети й спрямованості, у будь-якому випадку приведуть до підвищення показників розвитку фізичних якостей. Нарахування балів за відсотки зростання фізичної підготовленості здійснювалося з урахуванням отриманої динаміки результатів тестування. Зважаючи на специфіку розвитку фізичних якостей, величина відсотків зростання результатів протягом року для нарахування балів була різною (табл. 1).

Таблиця 1

Нарахування додаткових балів до оцінювання навчальних досягнень студентів за рахунок зростання показників фізичної підготовленості відповідно до початкового рівня, %

Спрямованість навантажень	Стать	Кількість додаткових балів				
		5	4	3	2	1
<i>Витривалість</i>						
Біг 3000 м	Ч	8	6	4	3	2
Біг 2000 м	Ж	7	5	3	2	1
<i>Швидкість</i>						
Біг 100 м	Ч	7	5	4	3	2
	Ж	6	4	3	2	1
<i>Сила</i>						
Підтягування	Ч	15	12	9	5	3
Згинання й розгинання рук в упорі лежачи	Ж	17	14	10	7	4
<i>Швидкісно-силові якості</i>						
Стрибок у довжину з місця	Ч	3	2,5	2	1,5	1
	Ж	3	2,5	2	1,5	1
<i>Спритність</i>						
Човниковий біг 4x9 м	Ч	5	4	3	2	1
	Ж	4	3	2	1	0,2
<i>Гнучкість</i>						
Нахил уперед із положення сидячи	Ч	20	15	10	5	1
	Ж	20	15	10	5	1

Отже, додатково можна отримати максимально 30 балів, мінімально – 6. Така система оцінки розрахована переважно на студентів, які самостійно виконують фізичні вправи, беруть участь у позааудиторній спортивно-масовій та оздоровчій роботі. Для студентів, які активно займаються спортом, додаткові бали нараховуються за участь у змаганнях різного рівня. Для контролю успішності навчання студентів використовують модульно-рейтингову систему навчання.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Розроблено модель оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів, в основі якої – взаємозв'язок принципів, функцій, видів, форм, методів контролю. Упровадження компетентнісного підходу до організації навчального процесу передбачає особистісно-діяльнісний вимір результатів навчання кожного студента, що підвищує його зацікавленість і відповідальність. Експериментальна методика оцінювання реалізувалася за такими видами діяльності, як засвоєння теоретико-методичних знань; засвоєння техніки виконання фізичної вправи, підвищення рівня фізичної підготовленості, засвоєння вмінь самостійного виконання фізичних вправ й участь у спортивних змаганнях

Подальшого вивчення потребують положення побудови статистичних таблиць для оцінювання якості засвоєння рухових умінь.

Джерела та література

1. Барановська О. В. Контроль та перевірка навчальних досягнень учнів / О. В. Барановська // Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком, Інтер, 2008. – С. 417–418.

2. Безносьок О. О. З історії питання про контроль та оцінку знань студентів / О. О. Безносьок // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Серія : Військово-спеціальні науки. – 2000. – Вип. 2. – С. 17–20.
3. Безносьок О. О. Система модульно-рейтингового контролю успішності студентів (на матеріалах підготовки офіцерів запасу у вищих навчальних закладах) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Безносьок Олександр Олександрович ; Центр. ін.-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2001. – 22 с.
4. Біла О. Г. Тестові завдання як засіб контролю і самоконтролю рівня залишкових знань студентів / О. Г. Біла // Ефективність і нові форми діагностики рівня підготовки фахівців у ВНЗ : матеріали наук.-метод. конф. – Львів : ЛНУ, 2004. – С. 75–78.
5. Бочарнікова В. М. Провідні функції контролю навчальної діяльності студентів / В. М. Бочарнікова // Вісник Черкаського держ. ун-ту ім. Б. Хмельницького. – Серія : Психолого-педагогічні науки. – 1997. – Вип.4. – С. 51–58.
6. Голубева Н. В. Контроль та оцінювання знань студентів вищої школи: протиріччя та перспективи / Н. В. Голубева // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. пр. – 2005. – Вип. 15. – Х. : ХНПУ, 2005. – С. 57–63.
7. Гронлунд Н. Е. Оцінювання студентської успішності : практич. посіб. / Н. Е. Гронлунд. – К. : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 311 с.
8. Гусак П. М. Практика рейтингового оцінювання знань та умінь студентів / П. М. Гусак. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. П. Коцюбинського. – Серія : Педагогіка і психологія. – Вінниця, 1999. – № 1. – С. 32–37.
9. Єсаулов А. О. Контроль навчальних досягнень студентів / А. О. Єсаулов. – К. : НАУ, 2005. – 148 с.
10. Лузан П. Г. Методика тестування рівня професійної компетентності майбутніх фахівців-аграрників : метод. посіб. для наук.-пед. працівників вищ. аграрних навч. закл. / П. Г. Лузан. – К. : Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, 2008. – 136 с.
11. Приходько В. В. Педагогічний контроль у вищій школі : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Приходько, В. Г. Вікторов ; заг. ред. В. В. Приходька. – Дніпропетровськ : НГУ, 2009. – 150 с.

Анотації

У статті висвітлено науково-методичні засади оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів. Обґрунтовано модель оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів, що включає принципи (індивідуальності, системності й систематичності, плановості й тематичності, економічності, відкритості та прозорості, об'єктивності та єдності вимог, взаємоповаги), компоненти (методологічний, процесуальний та технічний), функції (діагностична, інформаційна, навчально-виховна, прогностична, стимуляційна, контрольна й коригувальна), форми (вербальні, невербальні, колективні та цифрові) і методи (спостереження, бесіда, усне опитування, письмовий контроль, дидактичні тести, тестування) контролю.

Розроблено особистісно орієнтовану методику оцінювання навчальних досягнень із фізичного виховання студентів з урахуванням компетентнісного підходу в освіті.

Ключові слова: навчальні досягнення, фізичне виховання, студенти, вищі навчальні заклади.

Владимир Ковальчук. Научно-методические принципы оценивания учебных достижений из физического воспитания студентов. В статье освещены научно-методические основы оценивания учебных достижений по физическому воспитанию студентов. Обоснована модель оценки учебных достижений по физической культуре студентов, в основе которой лежит взаимосвязь принципов (индивидуальности, системности и систематичности, плановости и тематичности, экономичности, открытости и прозрачности, объективности и единства требований, взаимоуважения), компонентов (методологический, процессуальный и технический), функции (диагностическая, информационная, учебно-воспитательная, прогностическая, стимулирующая, контрольная и корректирующая), формы (вербальные, невербальные коллективные и цифровые) и методы (наблюдение, беседа, устный опрос, письменный контроль, дидактические тесты, тестирование) контроля.

Разработана личностно-ориентированная методика оценивания учебных достижений по физической культуре студентов с учетом компетентностного подхода в образовании.

Ключевые слова: учебные достижения, физическое воспитание, студенты, высшие учебные заведения.

Volodymyr Kovalchuk. Scientific and Methodological Principles of Evaluation of Educational Achievements of Students' Training. The article highlights scientific and methodological principles of evaluation of educational achievements in physical education of students. It was grounded the model of evaluation of educational achievements in physical culture of students. In its basis there underlies interconnection of principles (of individuality, regularity and systematization, of planned character and topicality, efficiency, openness and transparence, objectivity and unity of requirements, mutual respect), components (methodological, procedural and technical), functions (diagnostic, informational, educational, prognostic, stimulating, controlling and corrective), forms (verbal, nonverbal, collective and digital) and methods (monitoring, interview, oral questioning, written control, didactic tests, testing) of control.

It was developed a personality-oriented methodology of evaluation of educational achievements in physical education of students taking into account competence approach in education.

Key words: educational achievements, physical education, students, higher educational establishments.